

บทที่ 5

เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย

ในการศึกษาหาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายนี้ ผู้วิจัย ได้ทำการสำรวจและรังวัดอย่างละเอียดจากพระอุโบสถที่ได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไว้ในบทที่ 3 ซึ่งประกอบด้วยพระอุโบสถต่างๆดังต่อไปนี้

1. พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม
2. พระอุโบสถวัดสระบัว
3. พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุธาราม
4. พระอุโบสถวัดเขaben ไคอิฐ

ผลที่ได้จากการสำรวจ และรังวัดพระอุโบสถทั้ง 4 แห่งนี้ ผู้วิจัยจะนำมาทำการศึกษา และเปรียบเทียบเพื่อการศึกษาเอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งนี้เพื่อสามารถนำผลที่ได้มาสรุปถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีที่ถูกต้อง อีกทั้งยังสามารถนำผลที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบพระอุโบสถและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์วัดหอเจริญธรรม ได้โดยยังคงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย

5.1 เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย

การศึกษาเพื่อหาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย ได้จำแนกเป็นหัวข้อเพื่อทำการศึกษา ดังนี้

1. การวางผังในพื้นที่เขตพุทธาวาส
2. ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส
3. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผังพื้น
4. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของฐาน
5. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมขององค์อาคาร
6. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเครื่องบน

7. ลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมซึ่งประกอบด้วย

- ฐานเสมา - บัวหัวเสา - ชุ่มประตู
- คันทวย - เครื่องปิด - หน้าบัน

5.1.1 การวางผังในพื้นที่เขตพุทธาวาส จากการศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีสามารถแบ่งลักษณะของการวางผังพื้นที่ในเขตพุทธาวาสออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. ผังแบบแนวแกนเดียวที่มีพระอุโบสถเป็นประธานในพื้นที่เขตพุทธาวาส ผังลักษณะนี้มีพระอุโบสถเป็นอาคารหลักเพียงหลังเดียวในพื้นที่เขตพุทธาวาสและถูกปิดล้อมด้วยพระระเบียงหรือกำแพงแก้วเพื่อเน้นถึงความสำคัญของตัวพระอุโบสถการวางผังลักษณะนี้ได้แก่

- วัดใหญ่สุวรรณาราม
- วัดสระบัว

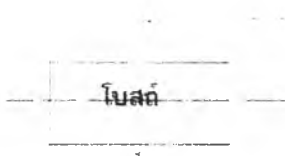
2. ผังแบบแนวแกนคู่ ผังลักษณะนี้จะมีพระอุโบสถและพระวิหารวางอยู่ในตำแหน่งคู่ขนานกันทั้งนี้เพื่อให้แนวแกนของอาคารทั้งสองมีความสำคัญเท่าๆกัน โดยอาคารทั้งสองหลังนี้มีขนาดและสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน การวางผังลักษณะนี้ได้แก่

- วัดเกาะแก้วสุวรรณาราม

3. ผังแบบแนวแกนเดียวที่มีพระเจดีย์เป็นประธานในเขตพุทธาวาส ผังลักษณะนี้มีการวางตำแหน่งพระวิหาร,พระเจดีย์ และพระอุโบสถวางอยู่ในแนวแกนเดียวกันตามแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยมีพระวิหารเป็นอาคารหลังแรกแล้วจึงตามด้วยพระเจดีย์และพระอุโบสถบริเวณโดยรอบของอาคารทั้งสามหลังนี้จะมีกำแพงแก้วปิดล้อมอยู่เพื่อเน้นถึงความสำคัญของอาคารทั้งสามหลัง การวางผังลักษณะนี้ได้แก่

- วัดเขายันไคอิฐ

ตารางที่ 1 แสดงรูปแบบการวางผังในเขตพุทธาวาส

กลุ่มที่	แสดงรูปแบบการวางผังในเขตพุทธาวาส
<p>กลุ่มที่ 1</p> <p>ผังแบบแนวแกนเดียวที่มีพระอุโบสถเป็นประธาน</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงผังแบบแนวแกนเดียวที่มีพระอุโบสถเป็นประธาน)</p>

ตารางที่ 1 แสดงรูปแบบการวางผังในเขตพุทธาวาส (ต่อ)

กลุ่มที่	แสดงรูปแบบการวางผังในเขตพุทธาวาส
<p>กลุ่มที่ 2</p> <p>ผังแบบแนวแกนคู่</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดง ผังแบบแนวแกนคู่)</p>
<p>กลุ่มที่ 3</p> <p>ผังพื้นแบบแนวแกนเดี่ยวมีพระเจดีย์เป็นประธาน</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงผังพื้นแบบแนวแกนเดี่ยวมีพระเจดีย์เป็นประธาน)</p>

5.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส

จากการศึกษารูปแบบการวางผังวัดในงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีสามารถแบ่งลักษณะของความสัมพันธ์ในการวางผังของพื้นที่ในเขตพุทธาวาส และสังฆาวาสได้ 4 ลักษณะดังนี้

1. ความสัมพันธ์ในลักษณะแบบตัว L มีลักษณะของพื้นที่เขตสังฆาวาสหักเลี้ยวเข้าไปบริเวณด้านหลังของพื้นที่ในเขตพุทธาวาสผังเช่นนี้ในอดีตนั้นจะมีลักษณะเช่นเดียวกับการวางผังแบบชิดข้างคั้งที่จะกล่าวไว้ภายหลัง ต่อมาภายหลังเมื่อจำนวนพระภิกษุในวัดเพิ่มมากขึ้นทางวัดจึงได้ขยายพื้นที่ในเขตสังฆาวาสเข้าไปในโอบพื้นที่ในส่วนท้ายของเขตพุทธาวาสจนมีลักษณะเป็นรูปคล้ายตัว L วัดที่พื้นที่เขตพุทธาวาสและสังฆาวาสมีความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- วัดใหญ่สุวรรณาราม

2. ความสัมพันธ์แบบชิดข้าง มีลักษณะพื้นที่ในเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสวางประกบชิดกัน โดยพื้นที่เขตสังฆาวาสจะอยู่ทางด้านทิศใต้ของพื้นที่วัดหรือทางขวามือของพระประธานภายใน

ในพระอุโบสถ การวางผังลักษณะนี้จะเป็นรูปแบบแรกของการวางผังวัดในงานสถาปัตยกรรม สกฤตช่างเพชรบุรีก่อนที่จะมีการขยายพื้นที่ในส่วนของเขตสังฆาวาสออกไปวัดที่พื้นที่เขตพุทธาวาสและสังฆาวาสมีความสัมพันธ์ลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- วัดสระบัว

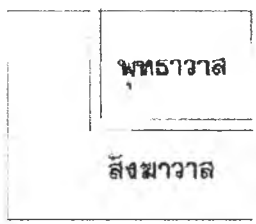
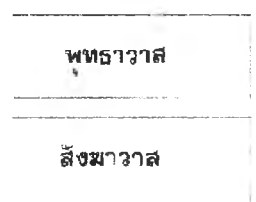
3. ความสัมพันธ์ในลักษณะแบบตัว U มีลักษณะพื้นที่ในเขตสังฆาวาสเป็นรูปตัว U โอบล้อมพื้นที่ในส่วนของเขตพุทธาวาสไว้ตรงกลาง โดยที่ส่วนพุทธาวาสจะอยู่บริเวณส่วนหน้าวัด ผังเช่นนี้นั้นในอดีตมีลักษณะการวางผังแบบชิดข้างแต่ต่อมาภายหลังเมื่อจำนวนภิกษุเพิ่มมากขึ้นจึงได้ขยายพื้นที่ในส่วนสังฆาวาสออกจนมีลักษณะเป็นรูปตัว U วัดที่พื้นที่เขตพุทธาวาสและสังฆาวาสมีความสัมพันธ์ลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- วัดเกาะแก้วสุทธาราม

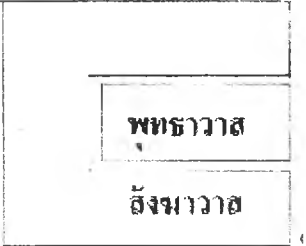
4. ความสัมพันธ์ในลักษณะพิเศษ มีลักษณะการวางผังในส่วนของพื้นที่เขตพุทธาวาสและสังฆาวาสถูกแบ่งออกจากกันด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขา โดยพื้นที่เขตพุทธาวาสจะอยู่บริเวณพื้นที่ราบบนภูเขาส่วนพื้นที่เขตสังฆาวาสจะอยู่บริเวณพื้นที่ราบเชิงเขา วัดที่พื้นที่เขตพุทธาวาสและสังฆาวาสมีความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- วัดเขaban ไดอิฐ

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส

กลุ่มที่	ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส
กลุ่มที่ 1 ความสัมพันธ์ในลักษณะแบบตัว L	 <p>(ภาพลายเส้นแสดงความสัมพันธ์ในลักษณะแบบตัว L)</p>
กลุ่มที่ 2 ความสัมพันธ์แบบชิดข้าง	 <p>(ภาพลายเส้นแสดงความสัมพันธ์แบบชิดข้าง)</p>

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส(ต่อ)

กลุ่มที่	ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส
ความสัมพันธ์ในลักษณะแบบตัว U	 <p>(ภาพลายเส้นแสดงความสัมพันธ์ในลักษณะแบบตัว U)</p>

5.1.3 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผังพื้น

จากการศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถสกุลช่างเพชรบุรีสามารถแบ่งรูปแบบของผังพื้นออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผังพื้นที่มีเสาศะไล์รับชายคาปีกนกบริเวณด้านข้างพระอุโบสถ ผังพื้นลักษณะนี้จะเป็นผังพื้นของพระอุโบสถที่มีขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนฐานในทีโดยมีเสาศะไล์กับชายคาปีกนกตั้งอยู่บนฐานไฟที่นั่นเช่นกัน ภายในพระอุโบสถมีเสาร่วมในช่วยรับน้ำหนักที่ถ่ายลงมาจากโครงสร้างหลังคา ส่วนตัวอาคารพระอุโบสถนั้นมีการเจาะช่องประตูทางด้านทิศตะวันออกจำนวน 3 ช่อง และทางด้านทิศตะวันตกจำนวน 2 ช่องส่วนทางด้านทิศเหนือและทิศใต้นั้นไม่มีการเจาะช่องเปิดแต่อย่างใด ผังพื้นลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- ผังพื้นพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม

กลุ่มที่ 2 ผังพื้นแบบมีเสารับมุขหน้า และมุขหลัง ผังพื้นลักษณะนี้ตัวอาคารจะตั้งอยู่บนฐานไฟที่มีลักษณะเป็นฐานหน้ากระดานขนาดใหญ่และฐานไฟที่นี่จะทำหน้าที่รองรับเสามุขหน้าและมุขหลังด้วยส่วนตัวอาคารของพระอุโบสถนั้นมีการเจาะช่องประตูทางเข้าด้านทิศตะวันออกสองช่องและทางด้านทิศตะวันตกสองช่องส่วนทางด้านทิศเหนือและทิศใต้นั้นไม่มีการเจาะช่องเปิดแต่อย่างไรผังพื้นลักษณะนี้ได้แก่

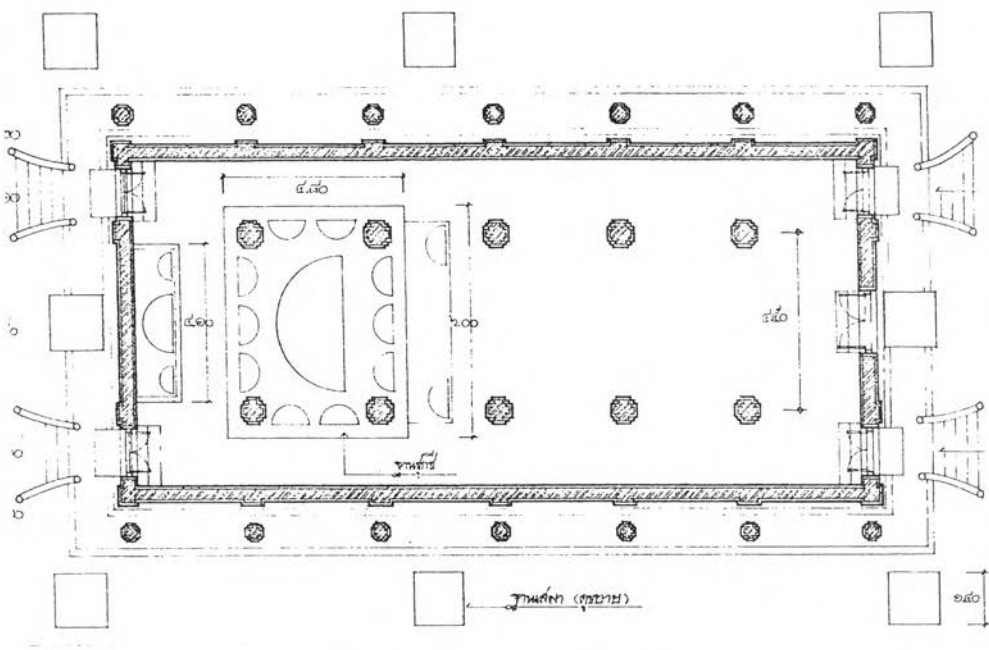
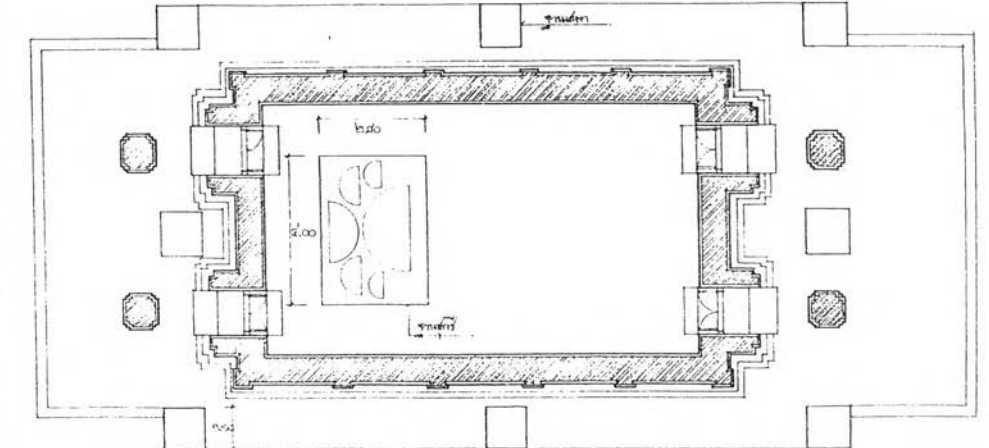
- ผังพื้นพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุวรรณาราม

กลุ่มที่ 3 ผังพื้นแบบทั่วไป ผังพื้นลักษณะนี้มีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าอย่างเช่นวัดโดยทั่วไป ที่ตัวอาคารทางด้านทิศตะวันออกมีการช่องประตูทางเข้า 1 หรือ 2 ช่องก็ได้ส่วนทางด้านทิศตะวันตกนั้นไม่มีช่องประตูทางเข้าแต่จะมีหน้าต่างขนาดเล็กทางด้านทิศเหนือและทิศใต้จะมีช่อง

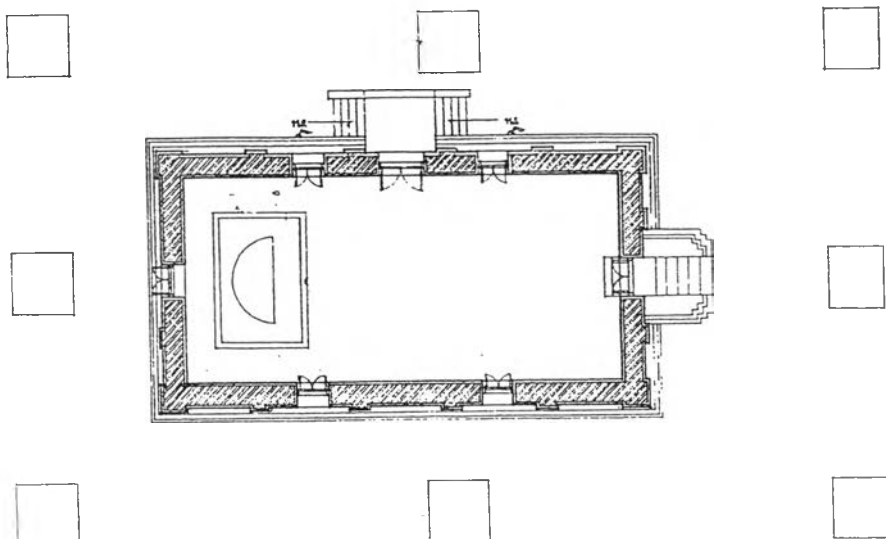
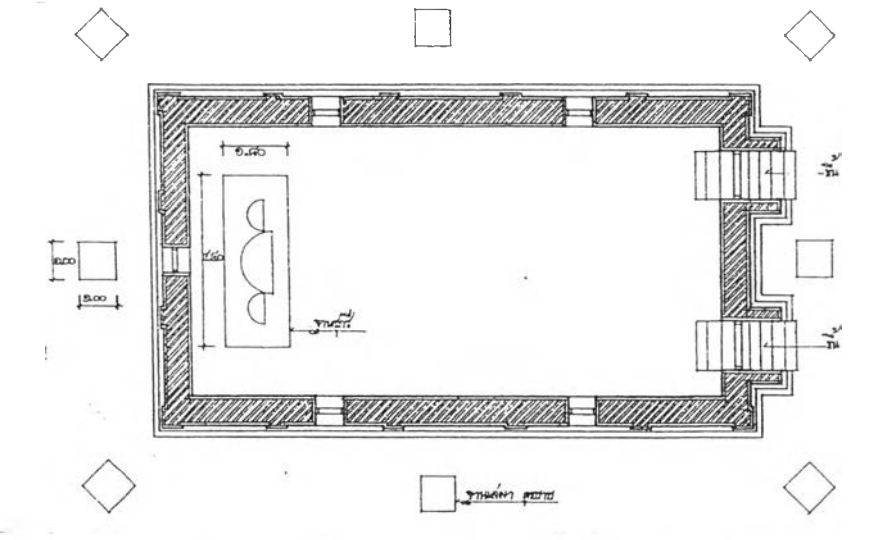
หน้าต่างขนาดเล็ก และมีการทำช่องประตูเอาไว้หนึ่งช่องบริเวณผนังด้านใดด้านหนึ่ง ผังพื้นลักษณะนี้ได้แก่

- ผังพื้นพระอุโบสถวัดสระบัว
- ผังพื้นพระอุโบสถวัดเขานันไดอิฐ

ตารางที่ 3 แสดงลักษณะของผังพื้น

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผังพื้น
<p>กลุ่มที่ 1</p> <p>แบบมีเสา</p> <p>พะไล</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงผังพื้นพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม มาตรฐาน 1 : 200)</p>
<p>กลุ่มที่ 2</p> <p>แบบมีมุข</p> <p>หน้าและ</p> <p>มุขหลัง</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงผังพื้นพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุวรรณาราม มาตรฐาน 1 : 200)</p>

ตารางที่ 4 แสดงลักษณะของผังพื้น(ต่อ)

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผังพื้น
กลุ่มที่ 3 ผังพื้นใน แบบทั่วไป	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดง ผังพื้นพระอุโบสถวัดสระบัว มาตรฐาน 1 : 200)</p> <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงผังพื้นพระอุโบสถวัดเขาน้ำใส มาตรฐาน 1 : 200)</p>

5.1.4 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของฐาน

จากการศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถสกุลช่างเพชรบุรีทำให้สามารถทราบได้ว่าฐานของพระอุโบสถงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีมีลักษณะเป็นฐานปัทม์เหมือนกันทุกหลังจะแตกต่างกันบ้างเพียงเล็กน้อยในส่วนขององค์ประกอบเสริมโดยมีรายละเอียดดังนี้

ฐานปัทม์ ฐานชนิดนี้ประกอบด้วยบัวคว่ำและบัวหงายคั่นกลางด้วยส่วนที่เรียกว่าหน้ากระดานท้องไม้ ในส่วนบริเวณหน้ากระดานท้องไม้นี้จะมีบัวอกไก่หรือไม่ก็ได้

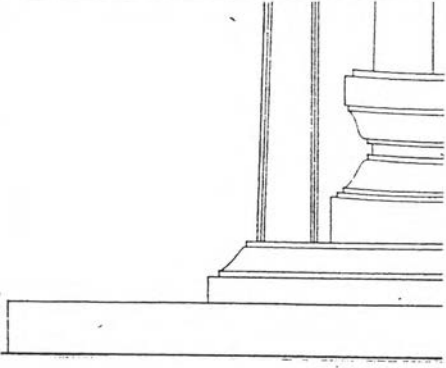
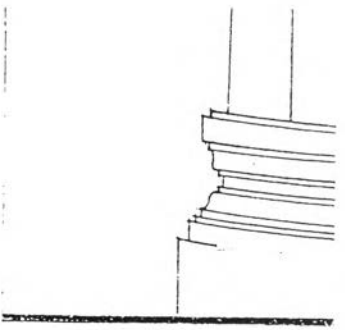
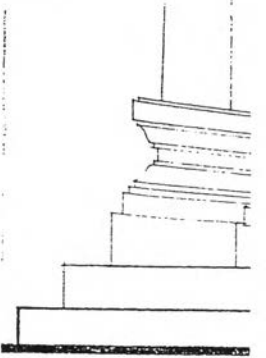
กลุ่มที่ 1 ฐานของพระอุโบสถที่มีลักษณะเป็นฐานปัทม์โดยไม่มีบัวอกไก่ฐานลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- ฐานพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม
- ฐานพระอุโบสถวัดสระบัว
- ฐานพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุธาราม

กลุ่มที่ 2 ฐานของพระอุโบสถที่มีลักษณะเป็นฐานปัทม์แบบมีบัวอกไก่ฐานลักษณะเช่นนี้ได้แก่

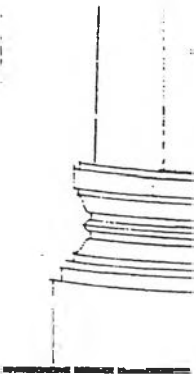
- ฐานพระอุโบสถวัดเขมาภิรตาราม

ตารางที่ 5 แสดงลักษณะของฐาน

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของฐาน
<p>กลุ่มที่ 1</p> <p>ฐานปัทม์</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงฐานพระอุโบสถวัดใหญ่ มาตราส่วน 1:75)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงฐานพระอุโบสถวัดสระ บัว มาตราส่วน 1 : 75)</p> </div> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 20px;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงฐานพระอุโบสถวัดเกาะ แก้วสุธาราม มาตราส่วน 1:75)</p> </div>

ตารางที่ 5 แสดงลักษณะของฐาน(ต่อ)

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของฐาน
<p>กลุ่มที่ 2 ฐานปัทม์บัว อกไก่</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงฐานพระอุโบสถเข้านโคอิฐ มาตรการส่วน 1:75)</p>

5.1.5 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตัวเรือน

จากการศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถสกุลช่างเพชรบุรีสมัยอยุธยา ตอนปลายสามารถแบ่งลักษณะของตัวเรือนออกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตัวเรือนแบบมหาอุด ตัวเรือนลักษณะนี้จะไม่มีการเจาะช่องหน้าต่างที่บริเวณผนังด้านข้างของพระอุโบสถส่วนทางด้านหน้าและด้านหลังพระอุโบสถนั้นมีประตูทางเข้าอยู่อย่างน้อยด้านละสองช่อง พระอุโบสถที่มีตัวเรือนลักษณะนี้ได้แก่

- พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม
- พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุวรรณาราม

กลุ่มที่ 2 ตัวเรือนแบบที่มีการเจาะช่องหน้าต่าง ตัวเรือนลักษณะนี้ที่ผนังด้านข้างจะมีการเจาะช่องหน้าต่างเอาไว้และที่ผนังด้านข้างนี้จะมีด้านหนึ่งด้านใดที่ทำประตูทางเข้าเพิ่มขึ้นจากประตูทางเข้าหลักทางด้านทิศตะวันออกอีกหนึ่งช่วงที่ผนังด้านสกัดทางด้านทิศตะวันออกมีประตูทางเข้าหลักส่วนทางด้านทิศตะวันตกนั้น ไม่มีประตูทางเข้าแต่จะมีหน้าต่างขนาดเล็กอยู่หนึ่งช่อง พระอุโบสถที่มีตัวเรือนลักษณะนี้ได้แก่

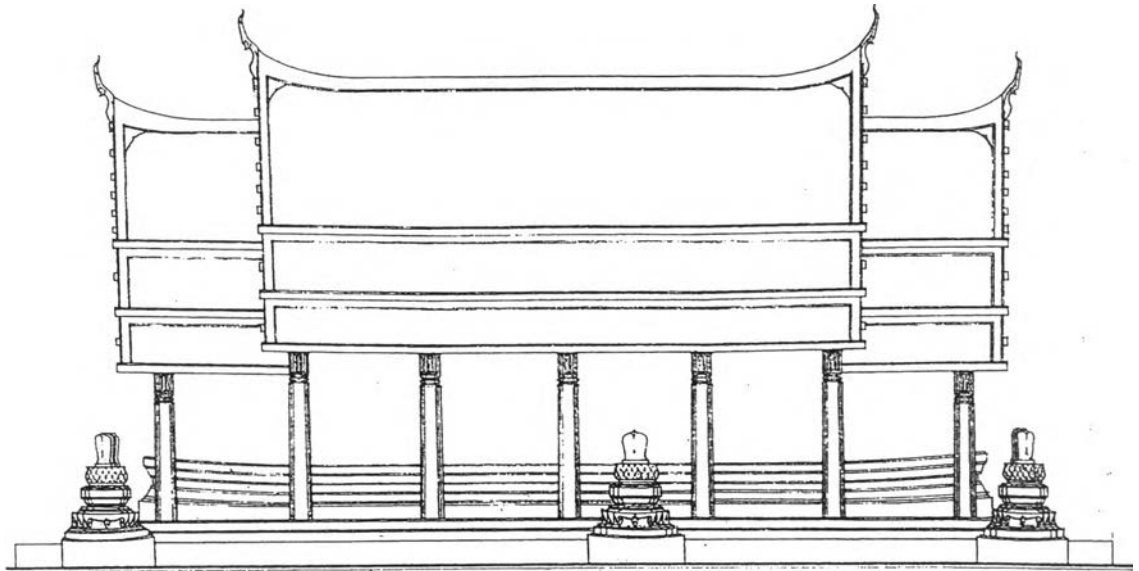
- พระอุโบสถวัดสระบัว
- พระอุโบสถวัดเข้านโคอิฐ

ตารางที่ 6 แสดงลักษณะตัวเรือน

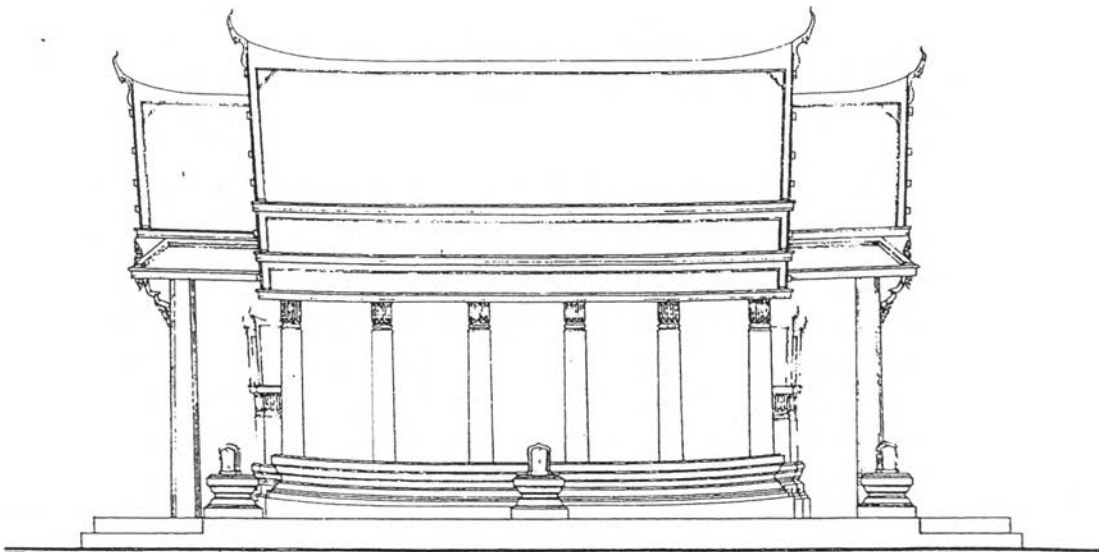
ตารางแสดงลักษณะตัวเรือน

กลุ่มที่ 1

ตัวเรือนแบบมหาอุด

(ภาพถ่ายเส้นแสดงตัวเรือนพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม มาตรการส่วน 1:200)

(ภาพถ่ายเส้นแสดงตัวเรือนพระอุโบสถเกาะแก้วสุวรรณาราม มาตรการส่วน 1:200)

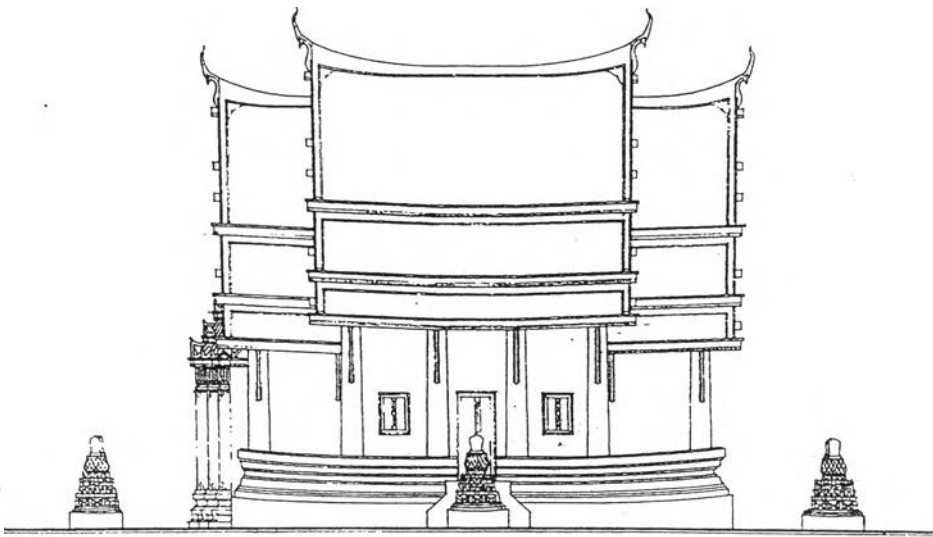
ตารางที่ 6 แสดงลักษณะตัวเรือน(ต่อ)

ตารางแสดงลักษณะตัวเรือน

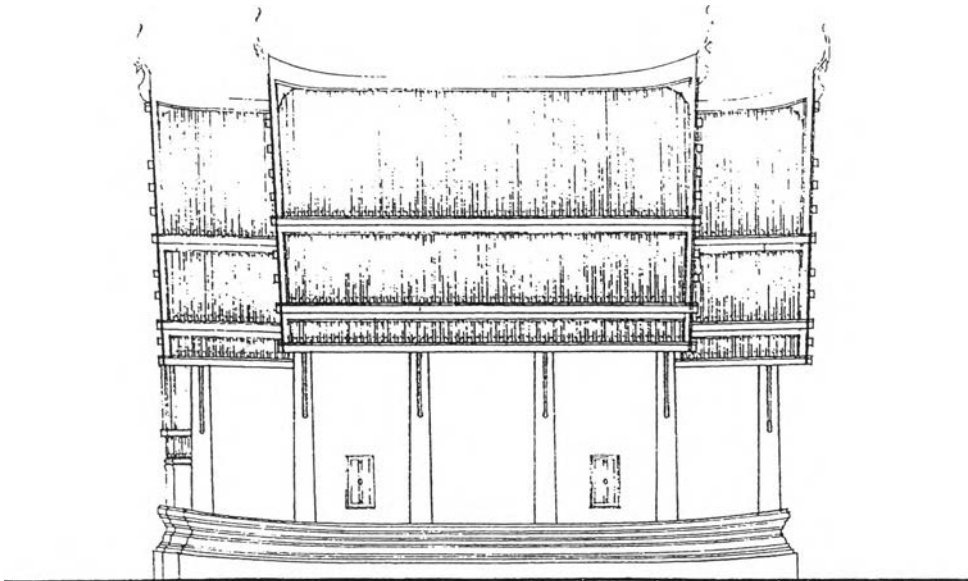
กลุ่มที่ 2

ตัวเรือนแบบที่มีการ

เจาะช่องหน้าต่าง

(ภาพถ่ายเส้นแสดงตัวเรือนพระอุโบสถวัดสระบัวมาตราส่วน 1:200)

(ภาพถ่ายเส้นแสดงตัวเรือนพระอุโบสถวัดเขายัน ใคอิฐ มาตราส่วน 1:200)

5.1.6 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเครื่องบน

จากการศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถสกุลช่างเพชรบุรีสมัยอยุธยา ตอนปลายทำให้สามารถแบ่งลักษณะของเครื่องบนพระอุโบสถออกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 หลังคาจั่วแบบเปิดสองชั้นซ้อนสามตับ มีรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมดังนี้

ซ้อนบน เครื่องปิดเป็นแบบรวระยะกาหรือเครื่องถ้ายองก็ได้ถ้าเป็นเครื่องถ้ายองในบริเวณส่วนที่เป็นวงนั้นจะถูกตัดทิ้งไปเนื่องจากระยะซ้อนของหลังคาจะห่างกันน้อยมาก

ซ้อนล่าง เครื่องปิดเป็นแบบเครื่องถ้ายอง พระอุโบสถที่มีเครื่องบนลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณารามราม
- พระอุโบสถวัดสระบัว
- พระอุโบสถเขามันไคอิฐ

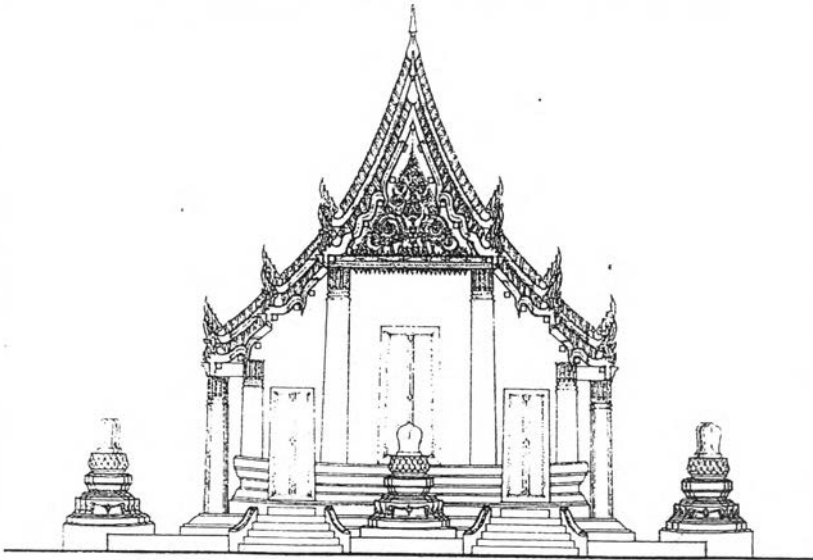
กลุ่มที่ 2 หลังคาจั่วแบบปิดมีมุขหน้าและมุขหลัง มีรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมดังนี้

ซ้อนบน มีลักษณะเป็นหลังคาจั่วแบบเปิดมีสามตับ มีเครื่องปิดเป็นแบบรวระยะกา

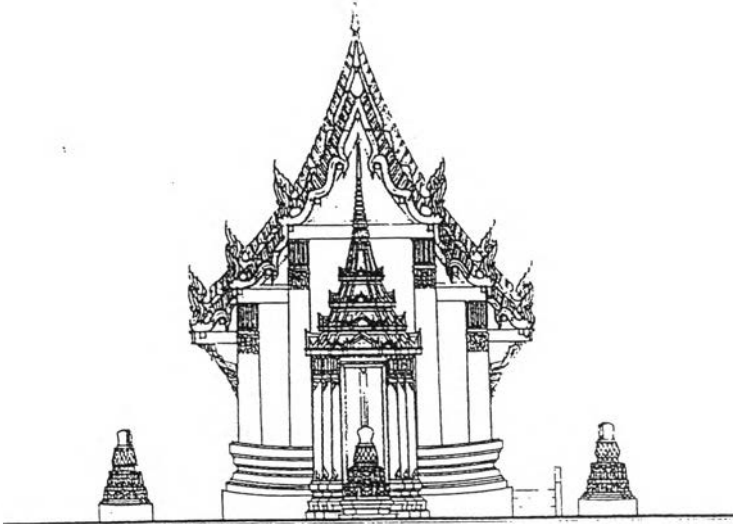
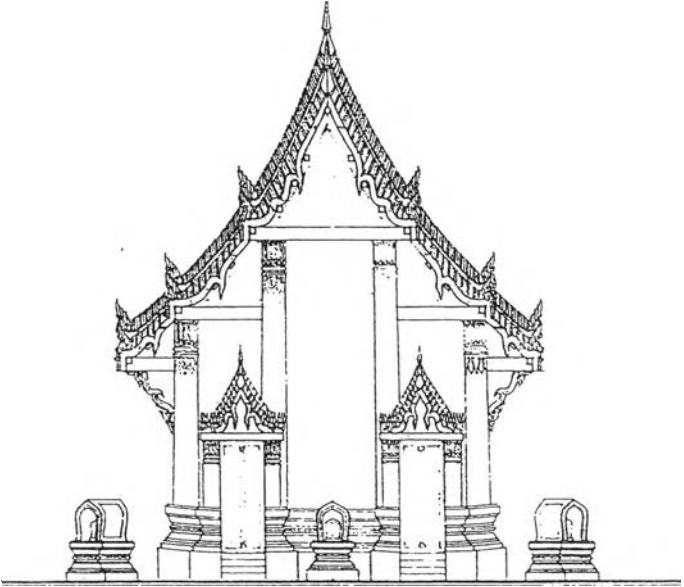
ซ้อนล่าง เป็นหลังคาจั่วแบบปิด มีเครื่องปิดเป็นแบบเครื่องถ้ายอง

- พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุวรรณาราม

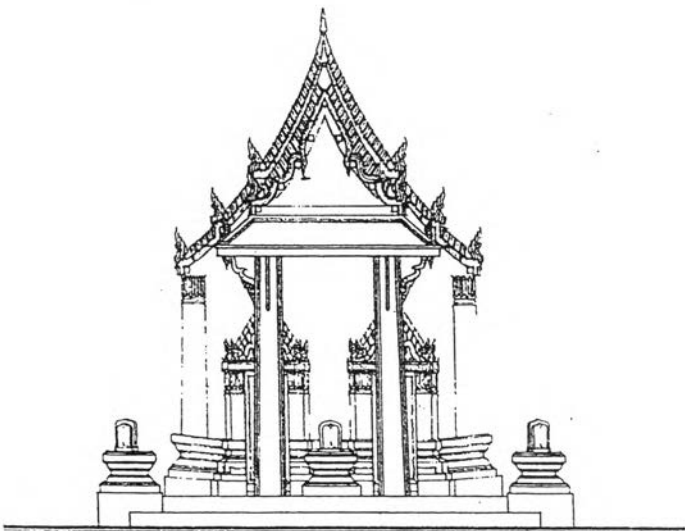
ตารางที่ 7 แสดงลักษณะเครื่องบน

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเครื่องบน
<p>กลุ่มที่ 1 เครื่องบนแบบจั่วเปิด</p>	 <p>(ภาพลายเส้นแสดงเครื่องบนพระอุโบสถ วัดใหญ่สุวรรณารามมาตราส่วน 1:200)</p>

ตารางที่ 7 แสดงลักษณะเครื่องบน(ต่อ)

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเครื่องบน
<p>กลุ่มที่ 1 เครื่องบนแบบจั่วเปิด</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงเครื่องบนพระอุโบสถสระบัว มาตรการส่วน 1:200)</p> <p>(ภาพถ่ายเส้นเครื่องบนพระอุโบสถวัดเขาบันไดอิฐ มาตรการส่วน 1:200)</p>

ตารางที่ 7 แสดงลักษณะเครื่องบน(ต่อ)

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเครื่องบน
<p>กลุ่มที่ 2 เครื่องบนแบบจั่วปิด</p>	 <p>(ภาพลายเส้นเครื่องบนพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม มาตราส่วน 1:200)</p>

5.1.7 ลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

หัวข้อที่ทำการศึกษาถึงลักษณะขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของงานสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ฐานเสมา
2. ชุ่มประตู่
3. บัวหัวเสา
4. คันทวย
5. เครื่องถ่ายอง
6. หน้าบันพระอุโบสถ

ฐานเสมา จากการศึกษารูปแบบของฐานเสมาในงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลาย ทำให้สามารถแบ่งลักษณะของฐานเสมาออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

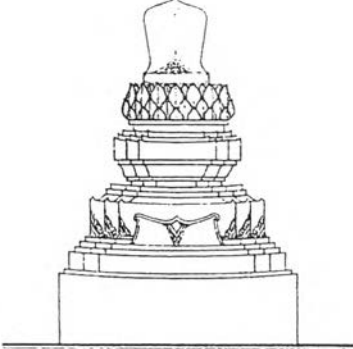

กลุ่มที่ 1 ฐานเสมานั่งแทน ฐานแบบนี้จะมีลักษณะทำเป็นฐานหรือแท่นสูงสำหรับปักเสมาฐานนั้นส่วนมากจะทำเป็นฐานสิงห์และตอบนจะทำเป็นบัว โถสำหรับรองรับใบเสมาพระอุโบสถที่มีฐานเสมาลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- ฐานเสมาพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม
- ฐานเสมาพระอุโบสถวัดสระบัว
- ฐานเสมาพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุธาราม

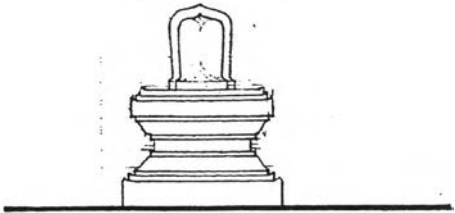
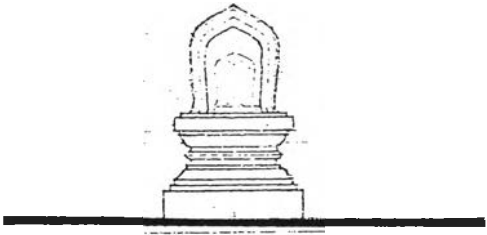
กลุ่มที่ 2 ชุ่มเสมาทรงทูน ชุ่มเสมาลักษณะเช่นนี้มีลักษณะทำตัวชุ่มเป็นรูปหลังคาโค้งอย่างทูนที่ใช้ประกอบสำหรับนั่งบนหลังช้าง พระอุโบสถที่มีชุ่มเสมาลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- ชุ่มเสมา พระอุโบสถวัดเขมาภิรตาราม อยุธยา

ตารางที่ 8 แสดงลักษณะชุ่มเสมา

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของฐานเสมา
<p>กลุ่มที่ 1 ฐานเสมานั่งแทน</p>	<div style="text-align: center;"> <p>(ภาพถ่ายเส้นฐานเสมาพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณารามมาตราส่วน 1:75)</p> <p>(ภาพถ่ายเส้นฐานเสมาวัดสระบัว มาตราส่วน 1:75)</p> </div>

ตารางที่ 8 แสดงลักษณะซุ้มเสมา (ต่อ)

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของฐานเสมา
<p>กลุ่มที่ 1</p> <p>ฐานเสมานั่งแท่น</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงฐานเสมาวัดเกาะแก้วสุทธารามมาตราส่วน 1:75)</p>
<p>กลุ่มที่ 2</p> <p>ซุ้มเสมาทรงกุ่ม</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงฐานเสมาวัดเกาะแก้วสุทธาราม มาตราส่วน 1:75)</p>

ซุ้มประตู จากการศึกษารูปแบบของซุ้มประตูในงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายสามารถแบ่งลักษณะของซุ้มประตูออกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ซุ้มประตูทรงมณฑป ซุ้มประตูแบบนี้มีลักษณะเครื่องยอดของซุ้มประตูออกเป็นชั้นๆ อย่างเครื่องยอดของพระมณฑป พระอุโบสถที่มีซุ้มประตูลักษณะเช่นนี้ได้แก่

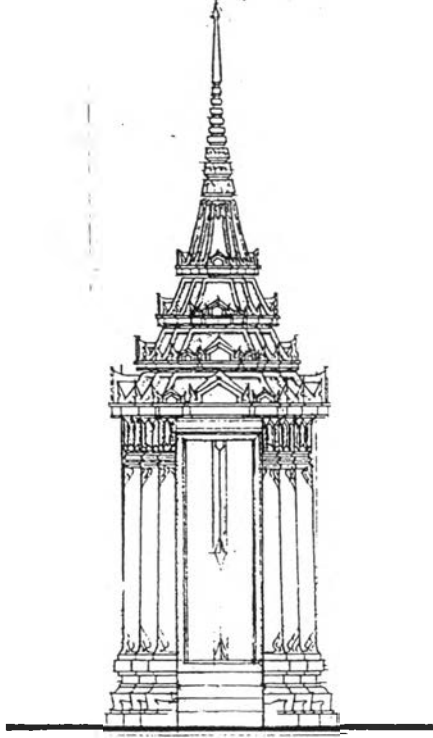
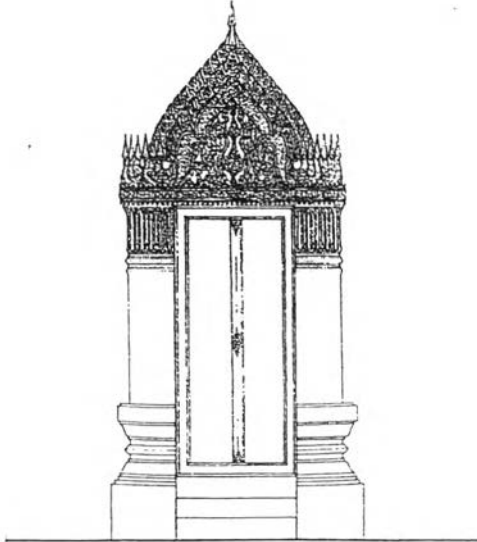
- พระอุโบสถวัดสระบัว

กลุ่มที่ 2 ซุ้มประตูทรงบันแถลง ซุ้มประตูแบบนี้มีลักษณะเครื่องบนเช่นเดียวกับเครื่องบนพระอุโบสถคือมีเครื่องปิดทำด้วยปูนปั้นเป็นลักษณะเครื่องถ้ายองประกอบด้วย ช่อฟ้า, ใบระกา, หางหงส์, นาคสะดุ้ง และวง พระอุโบสถที่มีซุ้มประตูลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม
- พระอุโบสถวัดเขาบันไดอิฐ

ตารางที่ 9 แสดงลักษณะซุ้มประตู

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของซุ้มประตู
<p>กลุ่มที่ 1</p> <p>ซุ้มประตูทรงมณฑป</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงซุ้มประตูวัดสระบัวมาตราส่วน 1 : 75)</p>
<p>กลุ่มที่ 2</p> <p>ซุ้มประตูทรงบันแถลง</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงซุ้มประตูวัดเขานัน ไคอิฐมาตราส่วน 1:75)</p>

บัวหัวเสาอิง จากการศึกษารูปแบบของบัวหัวเสาอิงในงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายสามารถแบ่งลักษณะของบัวหัวเสาอิงออกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

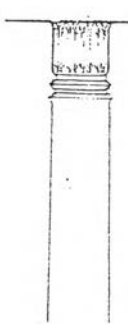

กลุ่มที่ 1 บัวหัวเสาแบบบัววง พระอุโบสถที่มีบัวหัวเสาลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- บัวหัวเสาวัดใหญ่สุวรรณาราม
- บัวหัวเสาวัดเกาะแก้วสุธาราม

กลุ่มที่ 2 บัวหัวเสาแบบบัวจกกลมมีกรวยเชิงประดับตกแต่งพระอุโบสถที่มีบัวหัวเสาลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- บัวหัวเสาวัดสระบัว
- บัวหัวเสาวัดเข้านัน ไคอิฐ

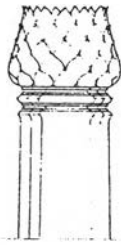
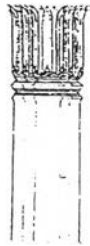
ตารางที่ 10 แสดงลักษณะบัวหัวเสาอิง

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบัวหัวเสาอิง
<p>กลุ่มที่ 1</p> <p>บัวหัวเสาแบบบัววง</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงบัวหัวเสา วัดใหญ่สุวรรณาราม มาตรฐาน 1:75)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงบัวหัวเสา วัดเกาะแก้วสุธาราม มาตรฐาน 1:75)</p> </div> </div>
<p>กลุ่มที่ 2</p> <p>บัวหัวเสาแบบบัว จกกลม</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงบัวหัวเสา วัดสระบัว มาตรฐาน 1:75)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงบัวหัวเสา วัดเข้านัน ไคอิฐมาตรฐาน 1:75)</p> </div> </div>

สำหรับวัดใหญ่สุวรรณารามยังมีบัวหัวเสาอีกสองตำแหน่งนอกเหนือจากเสาอิงคือ

1. บัวหัวเสาร่วมใน มีลักษณะเป็นบัวกลุ่ม
2. บัวหัวเสาพาไล มีลักษณะเป็นบัวแฉก

ตารางที่ 11 แสดงบัวหัวเสาร่วมในและเสาพาไลวัดใหญ่สุวรรณาราม

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมบัวหัวเสาอิง
บัวหัวเสาร่วมใน และ บัวหัวเสาพาไล	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นบัวหัวเสาร่วมใน มาตราส่วน 1 : 75)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงบัวหัวเสาพาไล มาตราส่วน 1:75)</p> </div> </div>

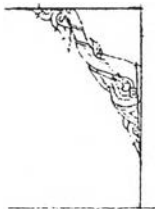

ค้นทวย จากการศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายทำให้สามารถแบ่งลักษณะของค้นทวยออกเป็น 1 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ค้นทวยแบบลายหน้าค้ำแตง พระอุโบสถที่ใช้ค้นทวยลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- ค้นทวย พระอุโบสถวัดสระบัว
- ค้นทวย พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุธาราม
- ค้นทวย พระอุโบสถวัดเขาน้ำเต้า

สำหรับพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณารามนั้น ไม่มีการใช้ค้นทวยเพื่อรับชายคาปีกนกแต่จะใช้เสาพาไลแทน

ตารางที่ 12 แสดงลักษณะของค้นทวย

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของค้นทวย
ค้นทวยลาย หน้าค้ำแตง	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงค้นทวย วัดสระบัว มาตราส่วน 1 : 75)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงค้นทวย วัดเกาะแก้วสุธารามมาตราส่วน 1: 75)</p> </div> </div>

ตารางที่ 12 แสดงลักษณะของคันทวย(ต่อ)

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของคันทวย
คันทวยลายหน้า ตะกแตน	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงคันทวยวัดเขานัน ไคอิฐ มาตราส่วน 1:75)</p>

เครื่องปิดหลังคาพระอุโบสถ การศึกษาถึงลักษณะของเครื่องปิดหลังคาพระอุโบสถจะทำการศึกษาถึงเครื่องปิดหลังคาทั้งชั้นและชั้นล่างเนื่องจากลักษณะของหลังคาทั้งสองชั้นมีความแตกต่างกัน

เครื่องปิดหลังคาชั้นบน จากการศึกษาถึงรูปแบบของเครื่องปิดหลังคาชั้นบนในงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีสามารถแบ่งลักษณะของเครื่องปิดหลังคาชั้นบนได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เครื่องปิดที่มีลักษณะเป็นแบบรวยระกา โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- ช่อฟ้า แบบปากปลา
- รวยระกา และใบระกา
- หางหงส์ แบบทรงนาค

พระอุโบสถที่มีเครื่องปิดหลังคาชั้นบนลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม
- พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุวรรณาราม
- พระอุโบสถวัดเขานัน ไคอิฐ

กลุ่มที่ 2 เครื่องปิดที่มีลักษณะเป็นแบบเครื่องลำยอง โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- ช่อฟ้า แบบปากนก
- นาคสะดุ้ง, งวง และใบระกา ในส่วนบริเวณปลายงวงนั้นจะถูกตัดทิ้งไปเนื่องจากหลังคาทั้งสองชั้นมีระยะห่างน้อยมาก
- หางหงส์ แบบทรงนาค

พระอุโบสถที่มีลักษณะของเครื่องปิดหลังคาลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- พระอุโบสถวัดสระบัว

เครื่องปิดหลังคาซ้อนล่าง จากการศึกษาถึงรูปแบบของเครื่องปิดหลังคาซ้อนล่างของพระอุโบสถในงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายสามารถแบ่งลักษณะของเครื่องปิดหลังคาซ้อนล่างออกได้เป็น 2 กลุ่ม โดยเครื่องปิดของหลังคาทั้งสองกลุ่มมีลักษณะเป็นเครื่องถ่ายองเหมือนกันแต่จะแตกต่างกันตรงลักษณะของช่อฟ้าโดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 เครื่องปิดที่มีลักษณะเป็นเครื่องถ่ายองมีช่อฟ้าแบบปากปลา โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- ช่อฟ้า แบบปากปลา
- นาคสะดุ้ง และวง ในส่วนของบริเวณปลายวงจะประดับปลายสองครั้ง
- หางหงส์ แบบทรงนาค

พระอุโบสถที่มีหลังคาซ้อนล่างลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม
- พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุวรรณาราม
- พระอุโบสถวัดเขานัน ไคอิฐ

กลุ่มที่ 2 เครื่องปิดที่มีลักษณะเป็นเครื่องถ่ายอง มีช่อฟ้าแบบปากนก โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- ช่อฟ้า แบบปากนก
- นาคสะดุ้ง, ไบระกา และวง ในส่วนบริเวณปลายวงจะประดับสองครั้ง
- หางหงส์ แบบทรงนาค

พระอุโบสถที่มีหลังคาซ้อนล่างลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- พระอุโบสถวัดสระบัว

หน้าบันพระอุโบสถ การศึกษาถึงลักษณะของหน้าบันพระอุโบสถจะทำการศึกษาถึงหน้าบันทั้งทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน้าบันทางด้านทิศตะวันออก จากการศึกษาถึงลักษณะหน้าบันในงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีสามารถแบ่งลักษณะหน้าบันทางด้านทิศตะวันออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน้าบันที่มีองค์ประธานเกี่ยวกับครุฑ หน้าบันลักษณะนี้จะมียอดประธานเป็นรูปครุฑเพียงอย่างเดียว หรืออาจจะเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ หน้าบันลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- หน้าบันพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม

- หน้าบันพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุธาราม

- หน้าบันพระอุโบสถวัดเขาน้ำร้อน ไคอิฐ

กลุ่มที่ 2 หน้าบันที่มีองค์ประธานเกี่ยวกับอสูร หน้าบันลักษณะนี้จะมีองค์ประธานเป็นรูปพระนารายณ์ทรงอสูรหน้าบันลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- หน้าบันพระอุโบสถวัดสระบัว

หน้าบันทางด้านทิศตะวันตก จากการศึกษาลักษณะของหน้าบันทางด้านทิศตะวันตกของงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีสามารถแบ่งลักษณะของหน้าบันออกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน้าบันที่มีองค์ประธานเกี่ยวกับอสูรหรือราหู หน้าบันลักษณะเช่นนี้จะมีองค์ประธานเป็นรูปพระนารายณ์ทรงอสูรหรือเป็นรูปราหู หน้าบันลักษณะเช่นนี้ได้แก่

- หน้าบันพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม

- หน้าบันพระอุโบสถวัดสระบัว

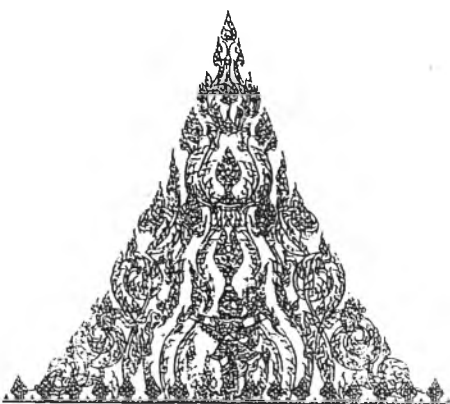
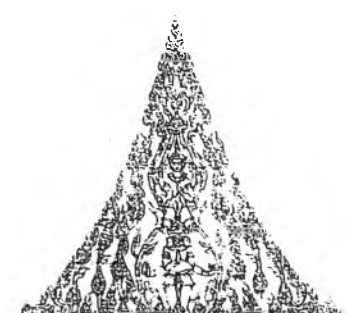
- หน้าบันพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุธาราม

กลุ่มที่ 2 หน้าบันที่มีองค์ประธานเป็นรูปครุฑ หน้าบันลักษณะเช่นนี้จะมีองค์ประธานของหน้าบันเป็นรูปครุฑ

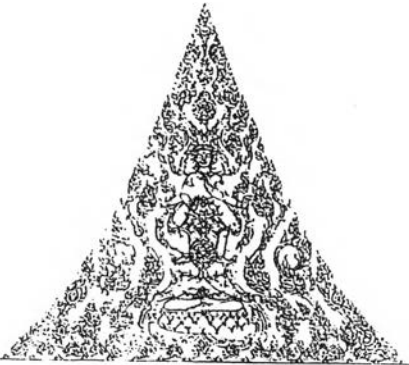
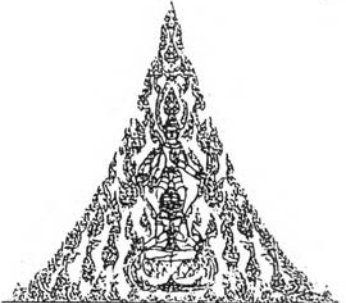
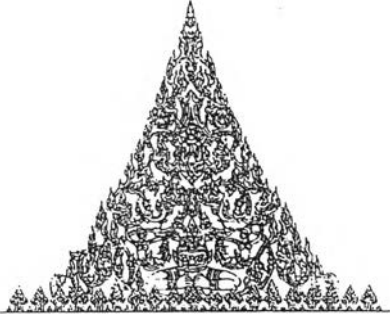
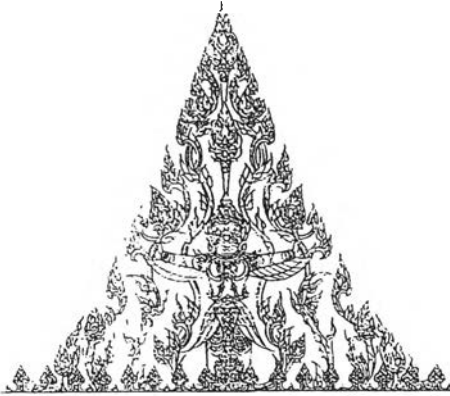
ตารางที่ 13 แสดงลักษณะหน้าบันทางด้านทิศตะวันออก

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของหน้าบัน	
<p>กลุ่มที่ 1 หน้าบันที่มีองค์ ประธานเกี่ยวกับ ครุฑ</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นที่แสดงหน้าบัน วัดใหญ่สุวรรณาราม มาตรการส่วน 1:75)</p>	 <p>(ภาพถ่ายเส้นแสดงหน้าบัน เกาะแก้วสุธาราม มาตรการส่วน 1:75)</p>

ตารางที่ 13 แสดงลักษณะหน้าบันทางด้านทิศตะวันออก(ต่อ)

กลุ่มที่	แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของหน้าบัน
<p>กลุ่มที่ 1 หน้าบันที่มีองค์ ประธานเกี่ยวกับ ครุฑ</p>	 <p>(ภาพลายเส้นแสดงหน้าบันพระอุโบสถวัดเขมาภิรตาราม อยุธยา มาตรฐาน 1:75)</p>
<p>กลุ่มที่ 2 หน้าบันที่มีองค์ ประธานเกี่ยวกับ อสูร</p>	 <p>(ภาพลายเส้นแสดงหน้าบันพระอุโบสถวัดสระบัว มาตรฐาน 1:75)</p>

ตารางที่ 13 แสดงลักษณะหน้าบันทางด้านทิศตะวันตก(ต่อ)

กลุ่มที่	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของหน้าบัน
<p>กลุ่มที่ 1 หน้าบันที่มีองค์ ประธานเกี่ยวกับ อสูร</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: flex-start;"> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงหน้าบัน วัดใหญ่สุวรรณาราม มาตรการส่วน 1: 75)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงหน้าบัน วัดสระบัว มาตรการส่วน 1:75)</p> </div> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 20px;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงหน้าบัน วัดเกาะแก้วสุธาราม มาตรการส่วน 1:75)</p> </div>
<p>กลุ่มที่ 2 หน้าบันที่มีองค์ ประธานเกี่ยวกับ ครุฑ</p>	<div style="text-align: center;"> <p>(ภาพลายเส้นแสดงหน้าบัน วัดเขานัน ไคอิฐ มาตรการส่วน 1:75)</p> </div>

4.2 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเพื่อหาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในสมัยอยุธยาตอนปลายในเบื้องต้นทำให้สามารถสรุปได้ถึงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมดังนี้

1.ความสัมพันธ์ระหว่างเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส จะมีความสัมพันธ์ในแบบชิดข้าง คือเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาสวางประกบชิดกันโดยที่พื้นที่เขตพุทธาวาสจะวางอยู่ด้านทิศใต้ของวัด หรือด้านขวามือของพระประธานเสมอ ซึ่งต่อมาเมื่อจำนวนพระภิกษุเพิ่มมากขึ้นทางวัดจึงได้ขยายพื้นที่ในเขตสังฆาวาสออกไปจนมีลักษณะพื้นที่เป็นรูปตัว L และตัว U ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น

2.บัวฐานอาคาร มีลักษณะเป็นฐานปัทม์แอนโค้งคกห้องข้างในบริเวณส่วนหน้ากระดานท้องไม้อาจจะเสริมบัวอกไก่หรือไม่ก็ได้แต่จากพระอุโบสถที่ทำการศึกษาทั้ง 4 หลังพบว่าพระอุโบสถที่มีลักษณะเป็นฐานปัทม์เสริมบัวอกไก่อมีจำนวนหนึ่งหลังคือฐานของพระอุโบสถวัดเขาบันไดอิฐ

3.คันทวย มีลักษณะเป็นคันทวยแบบหน้าตักแค้น คันทวยลักษณะนี้เป็นคันทวยที่ช่างชาวเพชรบุรีได้พัฒนาขึ้นจนมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนเองแตกต่างไปจกลักษณะของคันทวยโดยทั่วไป คันทวยลักษณะนี้ถูกออกแบบ และนำมาใช้เป็นครั้งแรกที่ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม

4.เครื่องปิดหลังคาซ้อนบน มีลักษณะเป็นแบบรอยระกา โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- ซ่อฟ้า มีลักษณะเป็นซ่อฟ้าแบบปากปลา
- ตัวรวย และใบระกา
- หางหงส์ มีลักษณะเป็นแบบทรงนาค

5.เครื่องปิดหลังคาซ้อนล่าง มีลักษณะเป็นแบบเครื่องถ้ายอง โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- ซ่อฟ้า มีลักษณะเป็นซ่อฟ้าแบบปากปลา
- นาคสะดุ้ง และใบระกา
- งวง มีลักษณะที่บริเวณปลายงวงสับคสองครั้ง
- หางหงส์ มีลักษณะเป็นแบบทรงนาค

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย